

I SKYRIUS

Sibire saulėlydis artėja labai greitai. Dar keletas valandų, ir diena pasislėps už pasaulio krašto. Juk visi žino, kad pasaulis baigiasi už neapbrėptos taigos girių, o ten – jau laiptai į dangų, kuriuos daug kas suranda, bet nežino, kaip jais užkopti, nes ištvinusios upės, pavirtusios į vandenynus, užkerta kelią į Šiaurę ir Rytus. Varginantis rudens lietus antrą mėnesį merkia taigą, o daugybė upių bei upelių, peršokę per pelkynus, neša vandens juostas į Irtyšių, Obę, Leną, iš kur jis garma į Ledinuotąjį vandenyną, neturintį nei pradžios, nei galo.

Prie upių bei ežerų glaudžiasi gyvenvietės, didelės ir mažos, kur daugiausia – ūkininkų trobos, pastatytos iš storų, sakingų pušų, tiesiakamienių eglių, gražuolių kedrų. Tokiose gyvenvietėse atėjūnai rusai kuria savo ūkius, statydami trobas ir sunkiai atkovodami iš taigos miškų nedidelius žemės gabalėlius (tai – pats sunkiausias darbas), kad galėtų užsiauginti javų ir daržovių. Juk Sibire mėsos ir žuvies tiek daug, kad jos kaina kapeikinė. O štai grūdai ir duona turi aukso vertę, laikomi didžiausiu skanumynu. Visi ima varvinti seilę pamatę kvepiantį duonos kepalą ant stalo. Bet ne tik duona svarbi sibiriečių gyvenime, dar svarbiau – samanė, be kurios jie neišsivaizduotų savo maisto, buities, tarpusavio bendravimo.

Todėl ir krapštosi, pasirinkę gražesnius žemės lopinėlius prie upių ar ežerų, kur mažiau medžių ir krūmų, kasmet didindami dirbamosios žemės plotą. Tačiau kokia ta žemė... Suarta kerėpliška medine žagre, išdraskyta medinėmis akėčiomis, pilna medžių šaknų, nuolat šlapia nuo nesibaigiančio pavasario, vasaros ir rudens lietaus, ypač rudens, kuris permerkia taigą, gyvenviečių kiemus ir vargas dirvas. Žiūrint į nesibaigiančias vandens versmes atrodo, kad visos pasaulio jūros išsiliejo iš krantų ir greitai paskandins ne tik paupiuose įsikūrusias gyvenvietes, bet ir visą pasaulį.

Pokrovskajos¹ gyvenvietė – viena iš daugelio, įsikūrusių Turos upės pakrantėje. Čia kūrėsi tikrai drąsūs ir užsispyrę žmonės, nebijantys rūsčių gamtos jėgų. Tokie buvo Pokrovskajos kaimo gyventojai, atsikėlę į šią vietą prieš daug metų, kai dėl žemės ar miško reikėjo kovoti su šių vietų senbuviais: nencais, manciais, chantais, komiais ir daugeliu kitų, kurių net vardą sunku ištarti.

XV a. susikūręs Sibiro chanatas nepajėgė priešintis rusų atvykėliams, besiveržiantiems į Sibirą, kur buvo daug laisvos žemės, upėse ir ežeruose knibždėjo žuvų, o taigos miškai buvo pilni tokios medienos, į kurią žiūrint svetimiesiems akys degė godumu. Ir žvėrių knibždėjo devynios galybės, už jų kailius pirkliai mokėjo didžiulius pinigus. Mokesčiai valstybei priklausė nuo draugystės su žandaru arba rusų valdininku. Čia galėjai praturtėti per kelerius metus, jeigu būdavai darbštus ir turėdavai drąsos, o šių savybių daug kam trūkdavo. Pakakdavo pasidairyti po gyvenvietę, ir iš karto matydavai, kur gyvena darbštuoliai, o kur stinga ir darbštumo, ir apsukrumo.

Gyvenvietės viduryje – aikštė, joje vyksta turgūs. Prie aikštės krašto stovi medinė cerkvė su išvaizdžiu bokšteliu, o šalia – erdvūs šventiko namai. Toliau – pirklių trobos, pastatytos iš geriausių medžių, aptvertos drūtomis tvoromis, per kurias nelengva būtų įsibrauti į pirklio kiemą. Už ūkinių trobesių – dideli užtvagai gyvuliams. Čia stovi maistui ruošti skirti pastatai, kuriuose sūdo ir džiovina žuvis bei žvėrieną, raugia grybus, kepa duoną visa tai stropiai saugodami. Juk žiemos dantys aštrūs, o ir valgo žmonės žiemą be saiko. Toliau, taigos miško pakraštyje, įsikūrę senieji vietos gyventojai, kurie yra visų skriaudžiami ir niekinami. Jie puikūs medžiotojai, gudrūs žvejai, bet nepaprasti tinginiai, į darbą ir švarą mojančios ranka, nes jiems visko pakanka, jeigu ant stalo stovi degtinės butelis.

Tokia buvo ši gyvenvietė į ją atvykus pusamžiam, stipriam vyrui, užsiauginusiam ilgus tankius plaukus ir vešlią juodą barzdą – tokią paprastai nešioja rusų šventikai. Kiekvienas, pažiūrėjęs į nepažįstamąjį, tuojau pagalvodavo, kad tai – bažnyčios vyras: popas ar koks vienuolis. Net tas juodas balachonas², panašus į sutaną³, sustiprindavo įspūdį. Kiek daug jų keliauja upėmis į Tobolską, Tiumenę, Jekaterinburgą ir kitus miestus, ieškodami laimės bei turtų. Dažnai jie gauna galą, ir niekas nežino, kur atgulė dar viena nerami siela, neradusi, ko ieškojo, ir į valkatavimą linkusi širdis.

Keleivis atsisėdo ant apverstos ir iš upės ištrauktos valtės ir pasitaisė apavą. Jis avėjo iš liepos karnų išpjautomis ir išpintomis naginėmis, į kurias buvo įkištos juodais autais apvyniotos kojos. Nuo ilgos kelionės kojos buvo išmirkusios ir ištinusios, bet keleivis dėl to nesijaudino. Naginės apsaugo nuo aštrių daiktų ir medžio šaknų, o kojoms dar sveikiau, jeigu jos nuolat mirksta vandenyje. Taip galvojo sėdintis ant valtės keleivis, jam pritarė ir daugelis sibiriečių, tokį apavą nešiojančių ir vasarą, ir rudenį.

Jis apsidairė po gyvenvietę, kuri jau ruošėsi artėjančiam vakarui. Su dideliu susidomėjimu žiūrėjo į aikštę, ypač į vieną didelį namą, stovintį šalia šventiko pastato. Čia virtuvėje degė didelis laužas, jo dūmai kilo pro aukštinį, o po kambarį šmėžavo vaikščiojančių žmonių šešėliai. „Ruošia vakarienę, rūko žuvį, o gal gamina kitokį maistą“, – pagalvojo keleivis ir pajuto, kad skrandį suspaudė alkis. Pakilo ir patraukė į šią sodybą, kuri buvo taip gerai pažįstama ir kurioje seniai jau besilankė. Tai buvo Pokrovskajos turtingiausio ūkininko Jefimo Novycho ūkis, o keleivis – Jefimo Novycho sūnus Grigorijus, po ilgo nebuvimo namie pagaliau vėl sugrįžęs pas saviškius.

Žengė pro duris ir atsidūrė apšviestame kambaryje. Į jį sužiuro bent dešimt ar dvylika akių, bet iš karto niekas jo nepažino. Keleivis nusiėmė nuo galvos kepurę, persižegnojo ir tris kartus sugiedojo: „Viešpatie, pasigailėk!“ Tik dabar visiems atsivėrė akys.

– Tėvelis! – sušuko dvi paauglės mergaitės ir puolė prie Grigorijaus. Tai jo dukterys Marija ir Varia. Joms buvo apie šešiolika ir aštuoniolika metų, turėjo gražius veidukus ir nuo sunkaus darbo suskirdusias rankas. Kaimo mergaitės: gražios, doros, darbščios ir pamaldžios. Prie Grigorijaus nedrąsiai priėjo jo sūnus Mitia nežinodamas, ką sakyti ir kaip su tėvu pasisveikinti.

Vaikams tėvas buvo šventikas, kurį reikia gerbti ir besąlygiškai jo klausyti.

– Sveikos, dukrelės! – sušuko Grigorijus. – Kaip aš jūsų pasiilgau! Ir tavęs, sūneli!

Prisitraukė prie savęs Mitią, bet šis jautėsi tarsi šluota mušamas. Tik mergaitės žydėte pražydo – juk tėvas taip retai būdavo namuose... Jos nubėrė tėvo rankas bučiniais parodydamos, kad jo nepamiršo ir džiaugiasi išvydusios. Prie jų sukinėjosi ir Grigorijaus žmona Praskovja laukdama savo eilės.

– Darbas sustojo! – suburbėjo senis. – Baikit sūdymą! Juk tai labai svarbus darbas. Žiema ilga, o žmonės valgo ir valgo be saiko. O kur dar visokie atsiskyrėliai, keliaujantys maldininkai, medžiotojai ir kiti, kurių nesuprasi ir nesuvoksi, ką jie kalba ir ką nori pasakyti. Sibiras turtingas, čia maisto tiek, kad galima būtų pašerti visus žmones. Tik spėk surinkti tą, ką Dievas ant žemės pabėrė sibiriečiams.

Pasisveikinimo ceremonija sutrikdė tokį svarbų darbą kaip žuvų sūdymas. Visi metė į šoną žuvis, pasienyje sustatė paruoštus kubilus ir valydamiesi druskos nugrauztas rankas norėjo pasižiūrėti, kaip atrodo šis keistas Novycho sūnus, kuris trankosi po visą pasaulį, namuose pasirodo retai, dažnai nebūna net kelerius metus. Nors jis dar nebuvo senas, garsas apie jį sklido nuo Pokrovskajos iki Tobolsko ir Tiumenės, ir nedaug buvo žmonių, kurie nežinotų šventojo vyro Grigorijaus Novycho.

Pagaliau Praskovja priėjo arčiau ir pagriebusi Grigorijaus ranką prispaudė ją prie išdžiūvusios savo krūtinės. Ši darbų ir sunkių gyvenimo sąlygų nukamuota moterėlė dabar grūdosi prie savo vyro, į kurį žiūrėjo kaip į šventąjį. Beje, Grigorijų žmonės dažnai vadino Rasputinu⁴. Kartu sklido garsas apie jo psichines galias, gydymą taigos žolėmis ir įtaiga. Jis vis labiau garsėjo ir daugeliui žmonių atrodė paslaptingas bei nesuvokiamas.

– Na, paleiskite mane, ožkutės, – švelniai glostė dukroms galvas. – Leiskite pasisveikinti su savo tėvu, kurio veido vos neužmiršau. Sveikas, tėti! – suriko garsiu balsu, nes senis Novychas buvo smarkiai kurčias ir tik taip suprasdavo pašnekovą.

Kartą, medžiojant meškas, viena taigos gyventoja uždrožė jam letena per galvą palikdama savo smūgio atsiminimą visam gyvenimui. Senis Novychas tada vos išsikapstė iš mirties patalo, tačiau liko kurčias, o kartais ir nusikalbėdavo. Kaimynai šaipydavosi, kad Jefimas po imtynių su meška pametė kelis smegenų varžtelius, todėl ir vaikšto į vieną šoną persikreipęs, įsmeigęs akis į žemę, lyg kažko ieškotų.

Tačiau senis tik žiūrėjo į sūnų iš padilbų, neketindamas paduoti jam rankos, o apkabinti ir pabučiuoti – net minties nekilo.

– Tai parsiradai, tinginy! Parėjai tėvo duonos ėsti? – suriko senis mojuodamas didžiuliu peiliu, kurį naudodavo žuvims skrosti, o dabar užmiršo padėti ant suolo. Atrodė, pasiruošęs tuo peiliu smeigti sūnui į pilvą. – Žinau, žinau, ką tu išdarinėji besivalkiodamas po pasaulį. Ne be reikalo tavo žmonės ėmė vadinti Rasputinu. Baisią gėdą darai ir man, ir sau, ir savo

vaikams. Atgailauk ir pradėk vėl gyventi kaip žmogus, nes baisu žiūrėti į tavo gyvenimą.

– Ką tu čia šneki, tėve? – pabalo iš piktumo Grigorijus. – Mano darbas nematomas, bet ant jo laikosi visas pasaulis. Aš – Viešpaties žmogus, ir tik jis gali mane teisti. Daugiau niekas! Girdi?!

Grigorijus nusisuko nuo tėvo ir nuėjo prie darbininkų, sustojusių trobos kerčiose.

Šiandien tokiam rimtam darbui Jefimas susikvietė daug talkininkų iš kaimo. Jis pyko, kad nutrūko nebaigtas darbas, dabar visi puls plepėti su Grigorijumi, o žuvis užmirš. „Ir sugalvok tu man parsitrenkti šiandien, per patį darbymetį, lyg negalėjo to padaryti rytoj“, – galvojo Jefimas.

Kažką murmeldamas po nosimi tėvas tvarkė žuvis, pylė druską, rito į pasienį statines, o padėti nebuvo kam, nes visi darbininkai glaudžiu ratu apsupo Grigorijų. Jie žinojo, kad dabar Griša (taip kartais vadindavo Grigorijų) papasakos pasaulio naujienas: apie carų rūmus, didžiųjų kunigaikščių gyvenimą, apie auksu išdabintas bažnyčias ir nepaprastai turtingus vienuolynus. Suregs daug visokių istorijų apie atsiskyrėlius – „Viešpaties žmones“ bei kitus maldininkus. Kiekvienas toks užklydėlis – didelis džiaugsmas kaimo žmonėms, nes pripasakoja tokių istorijų, kurių nepamirš visą gyvenimą.

Grigorijus nežinojo, kad kaime kilo didžiulis sujudimas, nes gatvėmis bėgiojo vaikėzai šaukdami: „Eikite pas Jefimą Novychą paklausti naujienų! Sugrįžo jų Griša, tas, kurį Rasputinu vadina!“

Netrukus Jefimo kiemas buvo pilnas žmonių. Tuoju uždegė dervuotus fakelus ir sukišo į tvorose padarytas skylės. Aplink nušvito lyg per gaisrą. Vyrai greitai pastatė kelis grubius suolus, kad būtų kur atsisėsti senesniems ir garbingesniems. Net Grišai prie trobos durų atnešė atskirą dėžę, kuri jam atstojo kėdę. Tik viena Praskovja susiprato, kad po kelionės Griša alkanas kaip šuo, ir į didelę medinę lėkštę jam įdėjo kelis rūkytos lašišos gabalus bei virtą upėtakį, viską apdėdama keptomis bulvėmis ir pabarstydamą miško žolelėmis. Juk jos Grigorijus nevalgo jokios mėsos, o su gėrimais – dar blogiau. Bet ji taip džiaugėsi po trejų metų laukimo pamačiusi jį tėvo namuose, kad jei tik galėtų, išbučiuotų jam rankas bei kojas. Ji negalėjo atitraukti akių nuo jo saulės rudai nugairinto veido, ilgų, kaktą dengiančių plaukų. Praskovja žinojo, kad jam ant kaktos yra didelis apgamas, bet Grigorijus mokėjo taip susišukuoti plaukus, kad jokio apgamo nesimatydavo.

Įspūdingiausiai atrodė juodas balachonas, visiškai toks pat, kaip ir šventiko sutana. „Nejaugi mano Griša tapo šventiku, popu? – galvojo Praskovja nenuleisdama nuo jo akių. – Tai būtų didelė garbė mūsų namams, šeimnininkui Jefimui ir mudviejų su Griša vaikams.“

Tuo metu Grigorijus baigė valgyti vakarienę, nusišluostė į plaukus riebaluotas rankas ir garsiai sušuko:

– Broliai ir seserys! Labai džiaugiuosi matydamas jūsų veidus ir jausdamas, kaip jūs mane mylite. Viešpats leido vėl atsidurti gimtinėje, tarp savųjų! Ne, aš nevaikščiojau po pasaulį tinginiaudamas ir dykaduoniaudamas, kaip čia kai kas galvoja. Aš gydžiau žmones, raminau jų

skausmus, guodžiau nelaiminguosius, kad jiems palengvėtų gyvenimo kelias. Per šį laiką buvau nukeliavęs į Šventąją Žemę, aplankiau Kristaus kapą, o paskui leidausi į Konstantinopolį pažiūrėti tūkstančio aukso bokštais spindinčių bažnyčių. Broliai, nėra gražesnio miesto už tą Rytų sostinę, kuri turėtų priklausyti mūsų motinėlei Rusijai, ir tvirtai jums sakau – taip ir bus!

Jis sukūkciojo ir pradėjo šluostytis skruostais tekančias ašaras. Matėsi, kad jis geba lengvai save sugraudinti, o jo jausmingumas persiduoda ir klausytojams. Dabar jo balsas tapo skardus ir tvirtas, nustelbiantis taigos pušų šniokštimą. Visi nuščiuvo, net vaikai liovėsi bėgioję po kiemą ir glaustėsi prie motinų sijonų.

Grigorijus pasakojo, kaip nuvyko į Kijevo lauros vienuolyną⁵ ir ten gyveno tris mėnesius, padėdamas vienuolėms ūkininkauti bei dirbti kitus darbus. Čia jis smarkiai pasigyрė, nes jokio ūkio iš tiesų neprižiūrėjo, o paprasčiausiai skaldė malkas, kėlė javus ir vienuolėms pasakojo visokius niekus, bet tai darydavo taip įtaigiai, kad niekas juo nesuabejodavo. Į vienuolyną pasimelsti ir pasigydyti atvykdavo daug maldininkų, tarp jų – nemažai didikų ir aukštų valdininkų. Pasitaikydavo net carų giminaičių, kurie kasmet bastydavosi po įdomiausias imperijos vietas. Jeigu Grigorijui pakliūdavo tokie bendrakeleiviai, jis nepraleisdavo progos jų užkalbinti, ypač jeigu tai būdavo moterys, ištroškusios naujų pažiūrų bei įspūdžių. Jis garsėjo kaip įdomus pašnekovas, mokantis bendrauti ir palaikyti pokalbį, neatsisakantis susitikti ir antrą kartą. Greitai didžiuosiuose vienuolynuose ėmė sklisti kalbos apie šventą žmogų, sibirietį Rasputiną (niekam jau neužkliuvo šis nepagarbus vardas), žinantį daugybę gyvenimiškų istorijų, mokantį gydyti žmones, pašalinti ligas, nuraminti velnio apsėstuosius. Ak, ko tik nemokėjo šis keistasis Jefimo Novycho sūnus! O be to, kiek jis žinojo istorijų, kurias galėjo pasakoti be sustojimo. Štai dabar kalba apie baisųjį caro Nikolajaus II⁶ karą su į beždžiones panašiais japonais, kurie stengiasi kuo daugiau rusų kareivių paimti į nelaisvę, o paskui juos iškepa ir suėda. Milijonus mūsų kareivėlių jie išsivežė į japonų žemę, ir apie juos iki šiol negirdėti nė žodžio. Sako, kad jie rusų generolams sumokėjo daug milijonų, kad nuvestų divizijas į pelkynus, iš kurių jie daugiau neišlipo.

Prie sienos susėdęs būrys moterų ima šniurkščioti nosimis ir skarelės kampais braukia ašaras. Jų vyrai jau seniai paliko kaulelius kažkur Mandžiūrijoje, kur niekam neleidžiama nuvažiuoti ir surasti tėvo, brolio ar sūnaus kapo. Dar kiti prigėrė vandenynę ir juos surijo banginiai, kurių ilgis dešimt dvidešimt kilometrų, o kai kada ir dar ilgesni. „Ak, tu Dieve, Dieve!“ – garsiai dūsauja moterėlės, nenuleisdamos akių nuo pranašo Grigorijaus.

– Tėve Grigorijau, – sako viena suvargėlė, – ar negalėtum pasakyti, kur mano sūnelis Vania? Jau metai, kai jis dingęs. Parašė man jo komandyrus, kad Vania „dingo be žinios“. Kaip suprasti – „be žinios“?

Ji kreipiasi į Grišą labai pagarbiai, nors kai jis dar buvo vaikėzas, ne kartą aplupo šluota, nes jau labai mėgdavo lįsti į mergaičių klėtis. Sunku buvo jas, kvailas ožkas, apsaugoti nuo tokio nevidono. Tačiau dabar štai kuo jis tapo! Lankosi tik vienuolynuose, caro rūmuose, o

kunigaikščiai ir grafai su juo kaip su sau lygiu rankas tiesia sveikintis. Štai dabar jis kalba, kad prieš kelis mėnesius lankėsi grafo Golycino dvaruose, kur buvo labai draugiškai sutiktas. Ten jis išgydė kelis rūmininkus ir net grafo dukterį – jauną mergaitę, prie kurios prikibo kažkokia liga, žudydama ją dieną ir naktį. Jokie daktarai negalėjo padėti.

– Pagaliau grafas atėjo pas mane ir sako: „Tėve Grigorijau, susimildamas padėk. Juk tu gali ją pagydyti, ar ne? Daug auksinių pinigų tau duočiau, visam gyvenimui užtektų.“ Tada aš jį apibariau, kad be pinigų nieko daugiau nemato. „Išdalyk tuos pinigus vargšams! – surikau, lyg jis būtų koks piemuo ar dvaro pastumdėlis. – Man gaila tavo dukters ir aš ją išgydysiu.“ Ir ką jūs manote – po savaitės mergaitė pakilo iš ligos patalo, o išvažiuodamas palikau ją sveikutėlę.

Nors klausytojai daug tokių istorijų išgirsta iš kitų keliaujančių „dievažmogių“, tačiau nesusilaiko ir ima šūkauti iš nuostabos bei pasigėrėjimo. Pagalvok – pagydė, kaip koks Peterburgo daktaras! O juk jis – labiausiai išdykęs Jefimo Novycho sūnus, kurį anksčiau tėvas nuolat lupdavo ne tik su bizūnu, bet net buvo išsipjovęs ilgą lazda. Ir dabar jis burba prieš sūnų, tačiau rankos jau nekelia, nes Griša pasakė, kad jei tėvas kirs jam lazda, bus sutrauktas į riestainį, kaip senutė Andronikova, kuri vaikšto taip susilenkusi, tarsi uostytų žemę.

Staiga Griša nutraukia pasakojimą ir kreipiasi į suvargusią moterėlę, kuri jo teiravosi apie savo sūnų Vanią, dingusį be žinios.

– Nesielvartauk, teta Olga, dėl Vanios. Gyvas tavo Vania, gyvas! Nepraeis nė mėnuo, ir gausi iš jo žinią, kuri tave labai pradžiugins. Grįš jis turtingas, nes tėvelis caras jam algą moka tokią, kokią gauna kiti caro tarnai.

Žinoma, nepasakė, kad Vania grįš be rankos, o caro alga – dešimt rublių, kurie tokiems varguoliams yra labai dideli pinigai. Nepaminėjo, kad Vania dabar apsistojo Tobolske ir netrukus grįš į tėviškę, Pokrovskajos kaimą. Susilaikė dėl artėjančios rūsčios žiemos.

Vanios motina taip ir krito Grišai po kojomis.

– Ačiū tau, stebukladary! Ačiū Dievuliui, mano Vania grįžta! Dar pamatysiu savo sūnelį, o jau buvau visai praradusi viltį.

Pasinaudojęs pertrauka, Jefimas Novychas nusiėmė kepurę ir kreipėsi į susigrūdusius žmones:

– Mieli kaimynėliai! Diena turi pabaigą, o rytoj irgi darbas laukia, nes sniegas ir ledas – ne už kalnų. Eikite, išsimiegokite, o rytoj vakare vėl susirinkite į mano gryčią. Prikepsime žuvies, surasime kelis buteliukus su velnio lašais. Manau, kad Griša dar daug ką įdomaus papasakos, ar ne, sūnau?

– Žinoma, tėve, – sutiko Griša. Jis visai nenorėjo bartis su Jefimu, nes iš to kaimynams būna tik gardaus juoko. Tegul tėvas prie jo nesikabinėja, o jis parinks gražesnę žodelį.

Kaimynai nenoromis paliko šiltą trobą ir nuskubėjo namo, o Jefimo šeimyna išsiskirstė po kitus trobesius, kur jie buvo įsirengę savo guolius.

Praskovja paėmė Grišą už rankos ir nusivedė į nedidelį kambarėlį. Jame buvo paruoštos lovos svečiams, kūrenosi židinytis ir šiluma maloniai gaubė kūną. Ant lovų gulėjo didžiuliai meškų kailiai, apsiūti storu audeklu, naudojami vietoje apklotų. Galėjai rasti ir elnių bei kitų gyvūnų kailių. Tiek meškų, tiek elnių kailiai buvo taip gerai išdirbti, kad palietus juos rankomis šie šiugždėjo kaip šilkas. Ant suolų buvo sukrauti išdirbti sakalų, voverių, lapių, šernų ir kitų gyvūnų kailiai, laukiantys savo pirkėjų.

– Hm, – pakraipė galvą Griša, – gražaus pinigų šiemet gaus tėvas. Manau, kad ne vienas tūkstantis paslėptas trobesių sienose, tačiau paprašyk paskolinti rublį ar du, ir Jefimas suputos kaip Irtyšius audros metu. Vis jam negana, vis per mažai ir per mažai.

Beje, Jefimas ne vienas toks. Ne kitokie ir jo kaimynai. Nedidelė nuodėmė pavogti iš giminaičio arklių ar puikiai išdirbtą sabalo kailiuką, o jaunos vaikus sugavus už kaimo, nencų stovykloje ar netoli jos, skriaudžiant čiabuvę mergaitę, irgi nelaikoma nusikaltimu. Tačiau galima žiauriai nukentėti, jeigu čiabuviai sužinos, kas taip padarė, ir išsiruoš į keršto žygį. O jie šaudo taikliai ir tyliai. „Et, geriau nė neprisiminti“, – pagalvojo Griša ir nuvijo senus prisiminimus apie tai, kiek jis čia būdamas jaunas prikvailliojo.

– Griša! – nedrąsiai sušnabždėjo Praskovja. – Šitą lovą paruošiau tau. Pažiūrėk, kokiais minkštais kailiukais ją išklojau. Ar miegosi su manimi, mielas?

Praskovja taip troško pabūti su savo vyru, kad net smarkiau ėmė dunksėti širdis. Ji nuolat girdi uošvio ir kitų šeimynykščių piktus bei pajuokiančius žodžius, o kiekvienas meilės žodis ar žvilgsnis jai atrodo kaip saulės spindulys. Ypač ji pražysta išgirdusi savo vyro gerą žodį. Tačiau tai pasitaiko labai retai. Juk Griša labai mėgsta svetimas moteris, kurios kabintė kabinasi jam ant kaklo, o kai kaimynės Praskovjos su pašaipą klausia: „Ar tau nepikta, kad vyras tiek daug dirba svetimų moterų daržuose?“ – ji tik gailiai šypsosi ir pagaliau atsako: „Užteks jo visoms!“

Taip ir gyvena pagal šį principą – nepriekaištauk vyrui net smulkmenose, tada būsi gera ir mylima.

– Griša, – sako kiek patylėjusi, – juk gali šią naktį praleisti kartu su manimi? Aš taip tavęs laukiau... Žinau, vėl išeisi ir nebūsi namuose ištisus metus... Griša! Jau vaikai išaugo, reikia dukterimis pasirūpinti, o ką aš galiu viena padaryti?

Grigorijui jau įkyrėjo klausytis tų pačių žodžių, ypač apie dukteris. Jis supranta, kad žmona sako tiesą, bet palikti vaikus šitame baisiame Sibiro kaime – ne! To nebus! Jis matė daug didikų rūmų, vienuolynų, puikiausių dvarų ir parkų. Reikia savo dukteris apgyvendinti vienuose iš tų rūmų, kur jos gaus išsilavinimą, taps tokiomis panelėmis, kokiomis jis negalėdavo atsigėrėti.

– Tu, Praskovja, negalvok, kad man nerūpi mano dukterys, – tęsia pradėtą kalbą su žmona, – anaipso! Aš apie jas nuolat galvoju. Įsivaizduoju jas didikų rūmuose, o gal net caro pilyse. Juk jos – geros ir doros mergaitės. Aš jomis pasirūpinsiu, Praskovja, bet dėl to turiu vėl keliauti į

Kijevo laurą. Tai puikus, didingas vienuolynas, ir viršininkė mane gerai pažįsta. Į jį dažnai atvažiuoja pagyventi įvairūs didikai. Man reikia su jais susipažinti, kad galėčiau įpiršti savo mergaites. Turėk kantrybės, moteriške, ir mūsų dukterys bus kunigaikštytės arba grafitės.

Praskovja tyli, nes nežino, ką sakyti. Jos vyras tikrai išmintingas, bet pradėjęs kalbėti apie didikus ir savo dukteris nusišneka. Niekada kaimietė netaps didike, o jau kalbos jas apgyvendinti caro rūmuose – bepročio svaičiojimais. Tačiau jeigu ji išdrįstų tai pasakyti Grigorijui, jų gyvenimas baigtųsi tą pačią minutę.

– Einu, atnešiu tau ko nors užkąsti, juk pavargai pasakodamas nuostabias istorijas, – tyliai sako Praskovja. – Tu čia palauk, aš tuoj apsisuksiu.

Praėjus kelioms minutėms ji vėl įbilda į kambarį ant padėklo prikrovusi įvairių žuvų, ruginių paplotėlių ir šutintų bulvių, bet Grigorijaus niekur nesimato, tik tėvas sėdi ant medinio kubilo laukdamas marčios.

– O kur Grigorijus? – klausia, o balse girdėti nusivylimas.

– Sakė, kad eina pas šventiką, turi rimtų reikalų. Tuoj sugrįš.

Praskovja padeda medinį padėklą su maistu ir slenka pro duris, bet uošvio žodžiai ją sulaiko.

– Ko tu jo neprigriebi ir leidi valkiotis po visą pasaulį? Juk mūsų ūkis pats geriausias Pokrovskajoj. Čia galima gyventi ir prasigyventi. Jei Griša grįžtų namo, jūs galėtumėte gyventi kaip turtuoliai, o be vyro nieko gero nebus. Mergaitės ištekės ir išsikels į vyrų ūkius, mudu tik sensime, kol pagaliau liksime suvargę seniai. Dabar mūsų gyvenimas priklauso nuo tavęs. Turi jį prispausti ne tik prie darbo, bet ir uždaryti kelius į svetimų moterų lovas. Ar supratai mane, Praskovja?

Tačiau ji nuslinko prie durų ir netarusi nė žodžio dingo už jų. Jefimas dar norėjo kažką pasakyti, bet nespėjo.

– Tfu! – įsiuto senis. – Susikalbėk tu su tokiais, kad nori. Vienas nuo svetimų bobų neatsitraukia, o kita, užuot paėmusi šluotą savo vyreliui, tvirtina, jog visoms jo pakaks!

Jefimas jautė, kad jo kantrybė senka ir susikalbėti tiek su sūnumi, tiek su marčia nesiseka. Abu nepaiso tėvo ir elgiasi taip, kaip jiems išeina. Sūnus zuja po visą motinėlę Rusiją, gydo žmones arba aiškina jiems Šventąjį Raštą. Ką gali pasakyti tokiam nevidonui, kai matai, kad jam kartais pavyksta išgydyti net visai beviltiškais ligomis sergančiuosius, arba kai girdi Grišą aiškinant žmonėms tikėjimo tiesas. Nors ir nenoromis, Jefimas turi pripažinti, kad Grišai tai pavyksta geriau negu aplinkinių kaimų šventikams. Jefimui net baisu matant, kaip žmonės, sužinoję, kad Griša grįžo iš kelionių, puola prie jo kaip musės prie medaus. Ir iš kur jam į galvą ateina tos mintys ir žodžiai, kurių nežino net popai, išmokyti aiškinti šventą tikėjimą. Atrodo, kad Grišai kažkas rašo prieš akis tekstą, o jam belieka tik jį perskaityti.

Dvilypis jausmas drasko Jefimui širdį: pasididžiavimas sūnumi ir pyktis, kad šis neprižiūri ūkio, nesidomi ateitimi. Dėl jo – tegul viskas sugriūva, sudega, Grigorijus nė vienos ašaros neišvarvins ir kuo greičiau spruks į neišmatuojamas Rusijos platumas.

Tikriausiai ir dabar neužsisėdės namie, tai matyti vien pažiūrėjus jam į akis. Nors kaimo žmonės jį sutiko pagarbiai, vadindami „tėvu Grigorijumi“, klausėsi liežuvių patiesę, bet aišku, kad jis čia tik kelioms dienoms. Sako, kad ir kaip vilką šersi, jis vis tiek į mišką žiūri. Šie žodžiai puikiai tinka ir Grigorijui.

Jefimas kraipo pečius ir atsikrenkštęs spjauna į trobos vidurį. Norėtų susigražinti sūnų, tačiau jaučia, kad smarkiai pavėlavo. Sunkiai dirbdamas jis susikrovė nemažai aukso ir dabar atiduotų jį visą sūnui, bet žino, kad šis neims, nes auksas ar pinigai Grišos niekada nedomino. Nuo pat paauglystės dienų jis domėjosi tik vienu dalyku – merginomis, o jeigu atsirasdavo gražesnė moterėlė – neatsisakydavo ir jos.

Nesuprato Jefimas nei tada, nei dabar, kokios gi jėgos turi jo tinginys sūnus: jei tik kurios moters panorėdavo, ją ir gaudavo. Tada niekas jo nevadino „tėvu Grigorijumi“, o tik „tinginiu“, „bobišiumi“, „benkartu“ ir kitokiais negarbingais vardais. Tačiau metai bėgo, iš vaikišcio išaugo vaikinai: toks kaip ir visi kaimo vaikinai, tiktai akys aukštoje kaktoje degė lyg dvi žarijos, ir vargas tai, į kurią jis nukreipdavo savo paslaptinę žvilgsnį. Auka blaškydavosi, stengdavosi nepasiduoti, bet greitai netekdavo valios ir nueidavo paskui Grišą lyg klusnus šunelis paskui šeiminką.

Kaimo ūkininkai mokėjo apsaugoti savo dukteris ar tarnaites: ne vienas bernas, pasamdytas turtuolių, pasiėmęs storą lazda ir užsiglaudęs kur už kampo, laukdavo dvikojo vilko, besitaikančio įlipti pro klėties langą. Griša mokėjo pasisaugoti, tačiau kartais tekdavo ir jam. Ryte pasirodydavo visu gražumu: sudaužytas, nusėtas mėlynių, klibančiais dantimis.

Jei kaimiečiai saugojo savo moteris ir merginas, tai to nesugebėjo taigos pakraštyje įsikūrę senieji Sibiro gyventojai, į kuriuos rusų valstiečiai žiūrėjo su panieka, vadindami juos „laukiniais“, „samojedais“⁷ ir kitais įžeidžiais vardais. Jie sumedžiodavo daug puikių žvėrelių, bet būdami labai patiklūs atiduodavo kailiukus pusvelčiui. Per jų rankas pereidavo daug taigos gėrybių, tačiau jos jiems neatnešdavo jokios naudos. Dažniausiai iš jų viską išviliodavo sukti kaimiečiai, čiabuviams palikdami tik trupinius. Kai prispausdavo rūsti žiema, daug nencų, mančių ir kitų vietinių gyventojų, neturėdami maisto ir šovinių, mirdavo badu, nesulaukę jokios užuojautos.

Sulaukęs aštuoniolikos Griša pasižymėjo tvirtumu ir buvo smagus jaunuolis, tokio aplinkiniuose kaimuose nebūtum sutikęs. Tačiau kuo labiau jis stiprėjo ir gražėjo, tuo labiau jį degino aistros ugnis, drumsdama širdį ir protą. Galingas potraukis neapleisdavo jo nė minutei. Jis aprimdavo tik tada, kai pailsėdavo ant moters krūtinės.

Pirmą kartą atkreipė dėmesį į taigos „laukinukes“ – baikščias, dailias ir švelnias lyg jūros katinėliai. Ten niekas neįstengė Grigorijaus prilupti, įžeisti, o mergaitės didžiavosi, kad į jas kreipia dėmesį toks šaunus vaikinai – Jefimo Novycho sūnus, kuris draugystės nenutraukė net ir vedęs bei susilaukęs vaikų. Vaikai taip ir liko Praskovjos, o ne Grigorijaus, kuris vis tolo nuo kaimiečių, o kaimiečiai nuo jo.

Labiausiai Griša pamėgo nencų stovyklos šamanę⁸, turinčią dvi dukteris: Dureną ir Duniūrą (Šermukšnį ir Berželį), jaunas mergaites, kartu su motina gydančias kiekvieną, kuris prašė spaudžiamas skausmo ar mirties baimės. Tie gražūs vardai liko iš Mongolų imperijos laikų, o jiems ir medelis, ir mergaitė buvo amžinybės, grožio ir gyvybės dalis.

Dažnai kaimiečiai girdėdavo šamanės būgnelio garsus ir suprasdavo, kad ji gydo ką nors iš savo stovyklos arba iš rusų kaimo. Iš jos Grigorijus sužinojo apie vaistines žoleles ir susidomėjo jomis kaip didžiausiu pasaulio stebuklu. Kartu su šamanės dukterimis jis klajojo po taigą, rinko augalėlius ir iš mergaičių mokėsi, nuo ko tas žoleles vartoti. O naktį jie visi trys (abi šamanės dukros ir Grigorijus) miegodavo šamanės palapinės kampe, priklotame švelnių ir šiltų kailių. Oi, kaip jam čia buvo gera su dviem gražiomis mergaitėmis, žinant, kad abi jį be galo įsimylėjusios.

Tačiau tokie dalykai labai nepatiko kai kuriems kaimo seniams ir senėms. Tai priminė raganavimą, kurio taip bijojo stačiatikiai. Pirmiausia nuvingiavo gandas, kad Griša gyvena su dviem raganaitėmis ir ruošia kaimui pražūtį. Tos paskalos tuoj pasiekė ir policininką. Atjojo jis į kaimą, lydimas kaimo seniūno Ivano Ivanovičiaus ir dviejų ginkluotų dešimtininkų, kad sukeltų žmonėms pagarbą. Pririšę arklius jie patraukė į šamanės jurta⁹. Ir čia prieš akis atsiskleidė visa kaltė: kampe įruoštoje plačioje, kailių priklotoje lovoje vartėsi nuogi Griša ir šamanaitės. Buvo į ką pasižiūrėti, iš tiesų!

Dešimtininkai tuojau surišo Grišai rankas ir pririšę jį prie arklio nutempė į kaimo aikštę. Atvilko ir šamanę, nes mergaitės, guvios kaip voverės, spėjo išlįsti pro angą, paslėptą po kailiais, ir išgaravo taip vikriai, kaip rudeninė Irtyšiaus migla.

Policininkas liepė seniūnui sušaukti žmones, ir vienas dešimtininkas drožė per nuogą Grišos nugarą, kad net ištryško kraujas. Antrasis dešimtininkas užsimojo bizūnu trenkti šamanei taip, kad ji suriktų.

– Ką jūs darote, vyrai! – suriko Jefimas. – Ar jūs norite, kad „samojedų“ šamanė sudegintų visą mūsų kaimą? Jums kas – išvažiuosite ir nežinia kada pasirodysite, o mes liksime elgetos ant anglių krūvos.

Jis pagriebė dešimtininką už rankos ir ištraukė bizūną. Visi kaimiečiai garsiai tam pritarė.

– Dar kokį velnią sugalvosit! – nusikeikė policininkas, jau norėdamas drožti šamanei bizūnu, bet tuo metu baisiu balsu suspiegė Praskovja:

– Degam! Degam!

Ir visi pamatė, kaip prie bažnyčios stovintis pirklio Kornilovo namas pasidengė dūmais. Žmonės puolė gesinti gaisro, bet kai pribėgo prie namo, pamatė, kad niekas nedega. Policininkas nusitraukė kepurę ir pradėjo krapštyti pakaušį.

– Kas čia per juokai, Jefimai Borisovičiau? – paklausė nedrąsiai, nežinodamas, kaip į visa tai reaguoti.

Jis ne kartą buvo matęs taigos šamanų burtus, kurie vertė drebėti. Jau jeigu jie ant ko nors supyksta, to žmogaus laukia dideli nemalonumai, o kartais – net mirtis.

– Jok savo keliu, pone policininke, – pamojo ranka Jefimas. – Ką tu sau galvoji – mušti šamanę!.. Ji ant visų užleis juoduosius raupus, išnuodys gyvulius, sudegins visą kaimą! Jok, jok! Nepridaryk mums bėdų.

Ir tvarkos saugotojai išvyko. Jie jojo ir atsisukdami vis žiūrėjo atgal laukdami, kada ant jų galvų užgrius dangus ir jie nespės išnešti sveiko kailio.

Kaimo gyventojai tyčiojosi iš nencų – „samojėdų“, kaip juos vadino, bet bijojo jų lyg velnias kryžiaus. Suduoti „samojėdai“, o ypač – šamanui, tas pats, kaip įkišti galvą į kilpą.

Kaimas susigūžė ir nutilo. Aplink dundėjo baimės griautinis, beliko tik sulaukti trenksmo.

O jis netruko!

Vieną vakarą į kaimą vėl atėjo policininkas su gražiai pasidabinusiu ponu, o juos lydėjo keli jauni vyrai. Tai buvo Tobolsko gubernijos aukštas pareigūnas. Matyt, labai skubėjo, nes arklių nugaros buvo pajuodusios nuo prakaito, o raitelių drabužiai sudulkėję kaip bulvių maišai. Raiteliai pasuko arklius prie Jefimo Novycho namų ir nušokę nuo arklių pririšo juos prie stulpų.

Toliau ėmė dėtis keisti dalykai. Policininkas skubiai nusitraukė nuo galvos kepurę ir žengė į Jefimo kiemą. Paprastai, atvykęs pas kurį nors kaimietį, jis garsiai keikdavosi, spjaudydavo po visus kampus ir tuojuo pareikalaudavo „vodkos“, net konjako arba likerio.

– Jefimai! – sušuko jis. – Pone Jefimai! Išsik į kiemą, reikia pakalbėti. Susimildamas, tik greičiau! Atsivesk ir savo sūnų Grigorijų.

Jefimas tuoj puolė sutikti svečius. Pirmiausia pasisveikino su policininku, o paskui įsmeigė akis į Grišą. Tuo metu Praskovja nubėgo ruošti svečiams pietų.

– Pone Jefimai, – prabilo policininkas, o jo balsas buvo toks malonus, kokį tik pajėgė išstumti iš burnos.

Policininkas, prieš kaimiečius visada vaidinantis liūtą, dabar pavirto ėriuku.

Griša tylėdamas atsistojo šalia tėvo, tačiau policininkui neištarė nė žodžio, tik kaip vilkas sužaubavo akimis – tai visi pastebėjo.

– Grigorijau Jefimovičiau, atvykau pas tave, o ne pas tavo tėvą. Štai, pažiūrėk į šitą jaunuolį, pririštą prie balno. Tai – mano sūnus, kuriam prieš savaitę taigos meška smogė į galvą ir vos jo neužmušė. Jis dabar nei kalba, nei vaikšto, o jam tik šešiolika metų. Padėk, tu gali, aš žinau. Sako, šamanė tave išmokė raganauti. Visos ligos bijo tavęs.

Visi sulaukę kvapą tylėjo.

– Grigorijau Jefimovičiau, aš tau sumokėsiu šimtą auksinių rublių ir duosiu anglišką šautuvą, nieko negailėsiu. O gal pasišauk ir šamanę – dviese bus lengviau raganauti.

– Ką čia plepi! – suburbėjo Griša. – Juk žinai, kad aš negaliu gydyti ten, kur gyvenu, nes tada prarasiu visas galias. Vežkite sūnų į Tobolską, pas tikrą gydytoją. Be to, patys žinote, kad šamanai negali užsiimti raganavimu. Ar ne dėl to mane lupai, pone policininke? O ir šamanės

nugara ar ne dėl to kentėjo?

– Griša, Griša! – pravirko policininkas. – Nebūk kietaširdis. Matai šį gražiai apsirengusį poną, kuris sėdi prie vartų ir rūko cigarą? Tai yra labai garsus daktaras, atvykęs iš Anglijos ir dabar gyvenantis Tobolske. Jau keleri metai, kai jis čia įsikūrė ir mokosi pas šamanus gydymo. Bet ką tie miesto daktarai... Vieni niekai! Padėti gali tik tu!

Dabar prie prašytojų prisijungė ir Jefimas bei kiti kaimiečiai, susirinkę kieme pažiūrėti atėjusių svečių. Žinoma, kad Griša gali padėti, juk jis – pusiau šamanas, argi jam sunku. Griša atkakliai laikėsi savo, tačiau kai priėjusi Praskovja taip pat paprašė pagalbos, jo širdis suminkštėjo. Jis visada paklausydavo žmonos, kuri jam buvo gera, niekada neištardavo blogo žodžio ar keiksmo. Jeigu ne tas nenumaldomas Grišos potraukis moterims, visoje Rusijoje nerastum geresnio sutuoktinio už jį.

– Visi išeikite iš kiemo, nėra čia ko spoksoti! – suriko Griša ir paėmęs ligonį pasodino jį ant kėdės kiemo viduryje.

Žmonės spruko į gatvę – prasidėsi čia su tuo pasiutėliu, tai dar nukentėsi. Gerai, kad Griša su ligoniu liko kieme, nors per tvoros plyšius bus galima matyti, ką jis čia išdarinės.

Miesto daktaras irgi priėjo arčiau ligonio. Tai buvo aukštas, sudžiūvęs vyriškis, labai smalsus, bet kokia kaina norintis išmokti šamanizmo ir nesuprantantis, kad tai – ne mokslas, o menas, ir ne kiekvienam jis pasiekiamas. Išplėtęs akis jis žiūrėjo į Grišos rankas, bet nieko nesuprato: Griša nedarė jokių judesių, tik tvirtai spaudė ligonio galvą iš abiejų pusių ir greitai kalbėjo kažkokius žodžius, retkarčiais kažką užgiedodamas. Pagaliau policininko sūnus sujudėjo. Tada Griša atitraukė rankas, lengvai jį stumtelėjo ir sušuko:

– Bėk, vaike, bėk, o jei ne – gausi į kailį!

Griša atsinešė iš trobos juodo skysčio butelį ir padavė policininkui parodydamas, kiek reikia duoti sūnui jo išgerti kiekvieną dieną. Tuo metu vaikišcias jau skuodė į paupį, lyg būtų tikrai patikėjęs, kad gaus į kailį.

Žmonės pradėjo skirstytis. Jie tikėjosi, kad išvys kažką ypatinga, bet jokio stebuklo neišvydo. Vieni juokai!

Miesto daktaras pradėjo klausinėti Grišos, ką jis kalbėjo gydymas vaikiščią ir kas yra tame tamsiame butelyje, bet jokio atsakymo nesulaukė.

O vaikišcias vaikščiojo ir net bėgiojo, nors neseniai rankų, kojų ir net liežuvio negalėjo pajudinti.

Nuo tada Griša vėl pradėjo lankyti šamanę ir jos dukteris.

Pusę naktų jis praleisdavo saldžiame guolyje. Jau seniai ruošėsi iškelti, bet vis neatsispirė pagundai bendrauti su Durena ir Duniūra. Juk jis neturėjo geresnių draugų už jas.

Tačiau vieną naktį šamanė paėmė jį už rankos ir atsargiai išsivedė į taigos pamiškę norėdama pasakyti tai, kas neskirta kitų ausims.

– Griša, – tarė ji, o akys spindėjo kaip vilkės, – tu turi dingti iš kaimo ir iš mūsų stovyklos. Policininkas ir kaimo seniūnas surinko būrį vaikėzų, kuriems liepė nužudyti tave ir mano dukteris.

– Bet kodėl? Ką aš jiems bloga padariau? Juk jis visko žadėjo, kad tik išgydyčiau sūnų, o dabar nori užmušti?! Kuo jiems užkliuvo tavo dukterys, kurios nesudrumstė net kaimiečių vandens? Juk labiausiai dega neapykanta tos moterys, kurios neturi vyrų. Visos, kurioms jau per trisdešimt ir kurios nesulaukia pasiūlymo ištekti. Juk tai yra didžiausias jų noras. Jos lįstų nors ir pragaran, jei tik velnias pakviestų į lovą!

Šamanė lingavo galva, bet veidas buvo iškreiptas pykčio. Ne, ji už savo dukras mokės pakovoti! Tegul nesitiki kvaili kaimiečiai, kad jie nugalės ją, seną šamanę. Ji dar parodys jų vietą!

– Ko jos į mane įsmeigusios akis? – putojo pykčiu Griša. – Tiek daug kaime vyrų, ir gražesnių, ir turtingesnių už mane. Tegul juos vilioja! Senele, kodėl man taip nesiseka? Visada kas nors užkliūva.

– Ne, Griša, – kalbėjo šamanė, – tai nei laimė, nei nelaimė. Tokį likimą tau skyrė Didžioji Taigos dvasia, ir turi jos valią vykdyti.

– O koks tas mano likimas? – pakėlė galvą Grigorijus. – Pasakyk, senele, juk tu žinai.

– Žinau, bet ne viską, o ką žinau – pasakysiu. Tu valdysi šią didžiulę Sibiro taigos ir tundros imperiją, kuri jau artėja prie pražūties, bet tam reikės daug pastangų ir darbo. Reikės atsisakyti ištvirtavimo pagundų, kurios tave užvaldžiusios taip galingai, kaip tundros pelkė akmenį. Tie gydymo gebėjimai, gauti iš manęs, padės tau iškilti labai aukštai. Tavo draugystės ieškos didikai, dvarininkai, činovnikai¹⁰, kariškiai. Būti tavo bičiuliu sieks kiekvienas žmogus, ir tu pajusi valdžios galią, o tai yra didžiausias pasaulio malonumas. Pamatysi pats!

– Didžiausias malonumas – moterys, – sumurmėjo Griša. – Šitą aš gerai žinau, ir tu man neįrodysi, kad yra kitaip. Aš atsisakau visų tų likimo kelių, apie kuriuos man kalbėjai. Kam jie man? Aš nenoriu nei valdžios, nei pinigų. Man reikia tik moterų!

– Kvailys! – tepasakė šamanė.

Staiga susiūbavo pušys taigos tankumynuose, sukriokė vėjas ir vėl viskas nutilo. Kai Griša apsidairė, aplinkui nieko nebuvo. Nesimatė ir šamanės.

Ryte Jefimas pasigedo Grigorijaus. Buvo susiruošęs kirsti medžių, tvarkyti trobų ir tvorų. Kai nepasirodė iki pietų, tėvas nuėjo į „samojedų“ stovyklą tikėdamasis ten jį rasti. Deja... Palapinė buvo apleista, nebuvo kailiukų ir maisto. Pradingo ir šamanė su dukterimis.

Kaimas dar kurį laiką ūžė kaip bičių avilys, bet po truputį aprimo. Juk Griša dažnai kažkur pradingdavo ir nepasirodydavo net kelerius metus. Neprapuolė tiek metų, neprapuls ir dabar.

Sunkiau buvo spėlioti, kur dingio šamanė su dukterimis. Nencai tokie slapukai, kad svetimiesiems apie savo bendrataučius nepasakys nė žodžio. Na, ir galas jų nematė!

Tik nuo to laiko, kai dingo šamanė, prie kaimo pelkių įsikūrė trys meškos: viena senė ir dvi jauniklės. Jos klajodavo nelabai paisydamos žmonių ir nenorėdamos pasitraukti iš kelio, piktai riaumodavo. Laikui bėgant jas sutikdavo vis rečiau ir rečiau, kol galiausiai meškos visiškai dingo. Galbūt iškeliavo per taigos miškus, kol pasiekė žaliojo pasaulio pabaigą. Ten juk po mirties renkasi taigos žmonės ir žvėrys. Taip ir yra, jeigu vietos gyventojai taip kalba ir tiki. Kodėl ten negali apsigyventi Šermukšnėlis ir Berželis su savo motina, išmintingąja šamane, taip, kaip gyveno šitame kaime?

Kiekvieną pavasarį sujudėdavo plačioji Turos upė, nešdama žėrinčias, pavasario nublizgintas ledo lytis, išverstus medžius ir gūdų nerimą, koks apima žmogų, žiūrintį į pavasario gamtos siautėjimą. Tada Jefimas dūšaudavo ir kalbėdavo nežinia kam:

- Griša! Grigorijau Jefimovičiau! Kodėl tu klajoji po pasaulį kaip paskutinis tinginys ir valkata? Daug pinigų aš turiu ir visus juos tau atiduočiau, jeigu liktum namie ir dirbtum kaip visi kaimo vyrai... Su manim... su Praskovja... su savo mergaitėmis... Ech, Griša! Kažkoks keistas tu pasidarei. Nesuprantu, ar tu juokiesi iš mūsų, ar nori, kad mes iš tavęs juoktumėmės. Gydytojas! Ar tau, kvailam kaimo muzikui, gydyti žmones? Sakiau, kad ta draugystė su šamanės dukterimis nieko gero neduos. Juk nuodėmė prasidėti su raganomis. Štai ir sulaukei to laiko, kai visi tavęs bijo ir iš tolo lenkiasi. Ach, Griša, Griša!

Kai jis nuspjovęs eidavo namo nuo upės pakrantės, iš trobos išlįsdavo Praskovja. Ši nesikeikė ir nerūstavo, ji plūdo ašaromis, apgailėdama savo vargšą Grišą.

- Mielasis, kam tu prasidėjai su raganiūkštėmis? Kaimas tau nedovanos ir kurią nors dieną pakiš tavo po ledu arba pririšę akmenį prie kojų įmes į upės srovę. Vis svajoji apie kunigaikščius ir jų dukteris, o nematai, kad namie geriausia. Aš tavęs laikiu kiekvieną dieną ir naktį!

Išsiverkdavo ir vėl grįždavo namo. Liūdėdavo ir laukdavo. O ką daugiau ji galėjo padaryti?..

[1](#) Pokrovskaja – kaimas, kuriame gimė Rasputinas.

[2](#) Balachonas (*pers.*) – platus apsiaustas.

[3](#) Sutana (*it.*) – ilgas, juodas viršutinis katalikų dvasininkų drabužis.

[4](#) Rasputinas (*rus.*) – ištvirkėlis.

[5](#) Kijevo Pečorų laura – stačiatikių vienuolynas Kijeve, Ukrainoje.

[6](#) Nikolajus II – paskutinis Romanovų dinastijos Rusijos imperatorius, caro Aleksandro III sūnus. Gimė 1868 m. Bolševikų nužudytas su žmona ir vaikais 1918 m. rugpjūčio 16 d.

[7](#) Samojedai (*rus.*) – žmogėdros.

[8](#) Šamanė (*totor.*) – burtininkė, žynė.

[9](#) Jurta (*totor.*) – kilnojama klajoklių palapinė.

[10](#) Činovnikai (*rus.*) – valdininkai.